

Marxismens byråkratiska tendenser

Mikhail Bakunin

1. Marxistisk ideologi

Socialisternas - eller rättare de tyska auktoritära kommunisternas - doktrinära skola grundades strax före 1848 och har, vilket måste erkännas, gjort inte bara det tyska utan hela det europeiska proletariatet stora tjänster. Det är huvudsakligen den som fört fram den storslagna idén om en Arbetarinternational och det var också den som tog det första initiativet till dess förverkligande. Det är alltså fråga om en mycket aktningvärd skola, vilket emellertid inte hindrar den från att ibland röja vissa tvivelaktiga tendenser och framförallt då när den som grundval för sina teorier ställer upp en princip, som visserligen relativt sett är helt riktig men fullständigt felaktig om man, i likhet med denna skola, betraktar den som den enda filosofiska grundvalen och som alla andra principers ursprung.

Denna princip står i absolut motsättning till vad idealister av alla skolor hävdar. Medan idealisterna menar, att idéerna bestämmer och skapar de faktiska händelserna, säger kommunisterna i överensstämmelse med den vetenskapliga materialismen tvärtom att det är fakta som föder idéerna och att dessa senare aldrig är någonting annat än de idémässiga uttrycken av fullbordade fakta. Vidare menar de, att av alla fakta är det de ekonomiska och materiella, som utgör den egentliga basen, den principiella grundvalen för alla andra; att vare sig intellektuella eller moraliska, politiska eller sociala, ingenting annat är än oundvikliga följder härav.

Vi, som - i lika hög grad som själve Karl Marx - är materialister och determinister, noterar också historiens obönhörliga sammanlänkning av ekonomiska och politiska fakta. Ja, vi inser verkligen nödvändigheten av och de naturliga egenskaperna hos allt som har hänt, men vi böjer oss inte urskillningslöst därför och framför allt aktar vi oss noga för att lovsjunga händelser, som står i uppenbar motsättning till historiens slutgiltiga mål - det alltigenom mänskliga ideal, som under mer eller mindre tydliga former kan skönjas i instinkter och strävanden bland alla tiders folk och religiösa symboler. Det ideal, som är ett med den mänskliga rasen, den mest sociala av jordens alla raser och som, idag bättre förstått än någonsin, kan summeras sålunda: det är mänsklighetens triumf, det är striden för och uppnåendet av varje individs fulla frihet och utveckling - materiell, intellektuell och moralisk genom en absolut fri och spontan organisation av den i mesta möjliga mån fulländade ekonomiska och sociala solidariteten mellan alla jordens mänskliga varelser.

Allt som i historien från den mänskliga synpunkten - någon annan kan vi inte anlägga - visar sig vara anpassningsbart till detta mål är gott, allt som går i motsatt riktning är ont. Vi är emellertid mycket väl medvetna om att vad vi kallar för gott och ont, det ena såväl som det andra, alltid är en fråga om naturliga verkningar av naturliga orsaker och att bådadera följaktligen är lika oundvikliga. Men i den egentliga naturen finner vi mycket, som vi inte gärna välsignar... Likadant är det med historien, där vi möter många nödvändigheter, som vi hellre förbannar än välsignar och som vi skulle vilja brännmärka med all den kraft, som vår sociala och intellektuella moralitet är mäktig, fastän vi märker att i och med att till och med den mest avskyvärda historiska händelse fullbordats, får den denna karaktär av ofrånkomlighet, som vi återfinner i alla naturens fenomen såväl som i historiens.

2. Marxismen och staten

Karl Marx, det tyska socialistpartiets odiskutable ledare - en man som besitter ett mäktigt intellekt och en vittomfattande kunskap och vars hela liv, kan man utan att smickra påstå, uteslutande har ägnats den största sak som finns idag: arbetets och arbetarnas frigörelse - Karl Marx som också otvivelaktigt är om inte den ende så en av Arbetarinternationalens ursprungliga grundare - utvecklade den kommunistiska idén till ett allvarligt arbetsobjekt. Hans arbete på Kapitalet är i högsta grad ett vetenskapligt och realistiskt arbete i den meningen, att det absolut utesluter varje annan logik än faktats. Tyvärr är det späckat med formelsystem och metafysiska subtiliteter, som gör det oförståeligt för den stora massan av läsare.

Marx är inte bara en lärd socialist, han är också en mycket skicklig politiker och en brinnande patriot. Liksom Bismarck, fastän i en något annorlunda mening, vill han som så många andra av sina landsmän, socialister eller ej, för det tyska folkets seger och för världens lycka och, frivilliga eller påtvingade, civilisation, se upprättandet av den stora tyska staten.

Bismarcks politik är nuets; Marx, som betraktar sig som hans efterträdare, är framtidens. Och när jag säger, att Marx anser sig som Bismarcks efterträdare, förtalar jag honom inte - långt därifrån. Om han inte såg sig så skulle han inte ha tillåtit Friedrich Engels, hans tankars förtrogne, att skriva att Bismarck tjänar den sociala revolutionens sak nu på sitt eget sätt. Marx kommer att tjäna den senare; på ett annat. I den meningen är det,

som han längre fram kommer att bli Bismarcks efterträdare såsom han idag är hans politiska beundrare. Låt oss nu undersöka den marxistiska politikens speciella karaktär - låt oss framhäva de väsentliga punkter, där den skiljer sig från Bismarcks. Den väsentliga - och skulle man kunna säga: den enda - punkten är: Marx är demokrat, auktoritär socialist och republikan; Bismarck är in- och utvändigt en tvättäkta pommare, en aristokrat och en monarkistisk junker. Skillnaden är därför mycket stor och synnerligen väsentlig samt dessutom uppriktig från bägge hållen. På den punkten är ingen förståelse eller försoning möjlig mellan Marx och Bismarck.

Vad är det då som förenar dem? Det är bådas hänförliga dyrkan av staten. Vad beträffar Bismarck behöver inte detta bevisas - bevisen finns där redan. Från topp till tå är han en statens man och ingenting annat än en statens man. Men jag tror inte heller att jag ska ha några speciella svårigheter med att bevisa att det är sak samma med Marx. Han hyser en så lågande kärlek till regeringsinstitutionen, att han rentav ville instifta en i Arbetarinternationalen; och han är makten så hängiven, att han ville och fortfarande vill pådyvla oss sitt eget diktatorskap. Det tycks mig, att detta är tillräckligt för att karaktärisera hans personliga attityd, som för övrigt finns synnerligen konsekvent uttryckt i hans socialistiska och politiska program. Hans ansträngningars yttersta mål, så som det har proklamerats av hans eget parti i Tyskland, är upprättandet av den stora folkstaten.

Men den som säger stat, säger nödvändigtvis också en speciellt avgränsad stat, som utan tvivel om den är mycket stor måste sammanföra många olika folkslag och nationer men dock utesluta än flera. För såvitt Marx inte liksom Napoleon och Karl V drömmer om Världsstaten, måste han - när hans drömmar en gång har blivit verklighet, om de nu någonsin blir det - trots att han idag är uppfylld av en internationell ande, nöja sig med att regera en enskild stat och inte flera stater på en gång. Den som säger stat säger följaktligen en stat och medger därmed existensen av flera stater och den som säger flera stater säger omedelbart: konkurrens, avundsjuka, ofred och ändlöst krig. Såväl den enklaste logik som historien bär bevis för detta.

Eftersom varje stat hotas att utplånas av grannstater, måste den gå mot en fullständig maktutövning, och när denna har nåtts måste den föra en erövringspolitik på det att den inte själv må bli erövrad, ty två krafter som på samma gång är lika stora och skilda åt kan inte existera utan att försöka förgöra varandra. Den som säger erövring säger erövrade människor, förslavade och i bojor, under vad form eller namn det vara må.

Det ligger i statens natur att bryta den mänskliga rasens solidaritet och, om det behövs, att förneka mänskligheten. Staten kan inte skydda sin oavhängighet och sin styrka, om den inte för sina egna medborgare, eller rätteligen undersåtar, sätter upp sig själv som ett absolut och slutgiltigt yttersta mål. Härigenom kommer oundvikligen en brytning till stånd mellan mänskligheten, betraktad som universell moral och med ett universellt förnuft, och Staten, dess moral och förnuft. Den politiska (stats-) moralprincipen är mycket enkel. Staten är den högsta av alla skickelser och allt som gagnar dess utveckling är av godo, medan allt som går den emot är av ondo - det må sedan vara de mest mänskliga drag i världen. Denna moral kallas patriotism. Internationalen är patriotismens förnekelse och följaktligen också statens. Det är därför som Marx och hans vänner i det tyska socialdemokratiska partiet skulle ointetgöra Internationalen, om de lyckades införa statsprincipen i vårt program.

Staten måste för sitt eget bevarande nödvändigtvis utveckla makt i utrikespolitiken, men om så blir fallet, kommer detsamma att prägla inrikespolitiken. Varje stat måste inspireras av och ledas enligt en speciell moral, som är anpassningsbar till statens existensvillkor och, eftersom denna moral innebär en begränsning av den mänskliga och universella moralen, innebär den också ett förnekande av mänskligheten. Staten måste därför hålla uppsyn över alla sina undersåtars tänkanden, låtanden och speciellt göranden så att även dessa överensstämmer med statsmoralen och se till att undersåtarna slår dövörat till den sanna och universella mänsklighetsmoralens förkunnare. Resultatet härav är således nödvändigheten av en statscensur, eftersom alltför stor tanke- och åsiktsfrihet är, som Marx säger (och det synnerligen logiskt utifrån hans synpunkt sett), oförenliga med den samstämmiga underdånighet, som fordras för statens bevarande. Marx har också givit bevis för denna sin åsikt, när han under olika förevändningar försökte upprätta en kamouflerad censur inom Internationalen.

Men hur effektiv denna censur än är och även om staten själv tar hand om hela undervisningsväsendet och folkuppföstringen, så kan den aldrig vara säker på att förbjudna och farliga tankar inte lyckas nästla sig in i befolkningens medvetande. Förbjuden frukt har alltid lockat människan, och revolten, statens evige fiende, vaknar lätt i hennes hjärta, om hon inte har gjorts så fördummad att undervisning, uppfostran och censur helt kan trygga statens välfärd. Staten måste fortfarande hålla en polismakt, som övervakar och styr folkets åsikts-

och känsloström. Vi har själva måst konstatera hur Marx är så övertygad om denna nödvändighet att han trodde att han kunde fylla hela Internationalen och då framförallt de franska, italienska och spanska sektionerna med hemliga agenter. Hur fulländad, ur synpunkten av statens bevarande, undervisningens, uppfostringens, censuren och polisens organisation än må vara kan staten inte vara fullständigt säker, om den inte har en militärmakt, som också i hemlandet bekämpar dess fiender.

Staten är regerandet uppifrån och ner av ett oerhört stort antal människor, som alla är väsentligt skilda åt i kulturhänseende, geografisk tradition och de intressen och strävanden, som styr deras beteende. Staten är regerandet över alla dessa av en eller annan minoritet. En minoritet som - såvida den inte är begåvad med de attribut, som teologerna tillskriver Gud: allsmäktighet, allvetande och allestädesnärvaro - varken kan veta och förutse världens behov eller med en fullkomlig rättvisa tillfredsställa de mest angelägna intressena. Inte ens om den så omvaldes tusen gånger om under förhållanden där allmän rösträtt rådde och sedan kontrollerades av folkliga institutioner. Missnöjda människor kommer alltid att finnas, ty det kommer alltid att finnas sådana som har offrats.

Staten offerar också precis som kyrkan gladeligen människor till höger och vänster. Den är en nyckfull varelse, i vars hjärta alla befolkningens positiva, levande, individuella och lokala intressen möts, kolliderar och förgör varandra och sugts upp i den abstraktion, som kallas det allmänna intresset, det allmänna goda och den allmänna säkerheten och där alla verkliga viljor motverkar varandra i en annan abstraktion, som brukar gå under benämningen "folkets vilja". Härav kommer det sig, att folkets så kallade vilja aldrig är någonting annat än offrandet och förnekandet av alla befolkningens verkliga viljor. På samma sätt förhåller det sig med det allmänna goda, som inte är någonting annat än offrandet av dess intressen. Men för att miljoner människor ska kunna påtvingas denna allätande abstraktion, måste den representeras och understödjas av en verklig varelse, av en eller annan levande kraft. Denna kraft har alltid existerat. I kyrkan kallas den för prästerskapet och i staten den härskande eller styrande klassen. Och vad säger oss nu historien? Jo, att staten alltid har varit arvegods för en eller annan klass, en prästklass, en aristokratisk klass, en borgarklass och slutligen, när alla andra klasser har förbrukats, en byråkratisk klass. Staten faller eller uppstår, vilket man vill, som en opersonlig maskin, men det är absolut nödvändigt för statens bevarande att det finns en privilegierad klass som är angelägen om dess existens. Och det är just de förenade intressena hos denna privilegierade klass som kallas patriotism.

Men i Marx folkstat, har man sagt oss, kommer det överhuvudtaget inte att finnas några privilegierade klasser. Alla kommer att vara jämlika, inte bara ur juridisk och politisk synpunkt - utan även ur ekonomisk. Det är vad som har utlovats, men jag betvivlar sannerligen, med tanke på hur denna utveckling har tagit sin början och på den kurs som den är avsedd att följa, att det löftet någonsin kan hållas. Det kommer sålunda inte längre att finnas någon privilegierad klass, men det kommer att finnas en regering, och - lägg detta noga på minnet - en synnerligen komplicerad regering som inte kommer att nöja sig med att regera och styra massorna politiskt, så som alla nutida regeringar gör, utan den kommer också att styra dem ekonomiskt och i sina egna händer koncentrera produktionen, den rättvisa välförhållningen, jordens brukande, fabrikenas byggande och utveckling, handelslivets organisation och inriktning samt slutligen produktionens kapitalfördelning av den ende bankiren: staten. Allt detta kommer att kräva en regering, vars medlemmar besitter såväl ett oerhört vetande som "huvuden, där hjärnan pöser över" (detta anspelar på ett ironiskt uttalande om Marx, fällt av den tyskamerikanske delegaten Sorge vid Första internationalens kongress i Haag 1872 - öa). Det kommer att bli den vetenskapliga intelligentsias välde, det mest aristokratiska, despotiska, arroganta och föraktfulla av alla välden. En ny klass kommer att uppstå, en ny hierarki av verkliga och låtsade vetenskapsmän och världen kommer att delas i en minoritet, som regerar i vetandets namn och en ofantlig och okunnig majoritet. Och då, förbannade vare de okunniga!

En sådan regim skulle inte kunna undgå att väcka synnerligen ont blod hos massorna, vilket Marx upplysta och befriade regering måste dämna upp genom användandet av stark vapenmakt. Ty regeringen, säger Engels, måste vara stark för att kunna upprätthålla ordningen bland dessa miljoner illitterata, vilkas brutala uppror skulle kunna förstöra allting och rentav kasta omkull en regering, vars medlemmar bär upp huvuden, där hjärnan pöser över.

Man kan mycket väl se att bakom alla det marxistiska programmets demokratiska och socialistiska fraser och löften återfinns i dess stat allt det som skapar alla staters sanna, despotiska och brutala natur vilken

regering de än har. När allt kommer till kritan, så är den av Marx så ivrigt förespråkade folkstaten och den aristokratmonarkistiska stat Bismarck upprätthåller med lika mycken skicklighet som makt, fullständigt identiska vad beträffar naturen hos såväl deras inrikes- som utrikespolitik. Deras utrikespolitik präglas av samma militära taktik, erövringens, och inrikespolitiken av samma väpnade förtryck. Detta de politiska krafternas sista argument mot massorna, som trötta på att tro, hoppas, underkasta sig och lyda, reser sig till revolt.

3. Den sociala revolutionen och staten

Vad Bismarck har gjort för den politiska och borgerliga världen, gör idag (dvs 1872) Marx anspråk på att göra för den socialistiska världen; att inom Europas proletariat ersätta det franska initiativet med tyskt initiativ och tyskt styre, och eftersom det enligt honom själv och hans lärjungar inte finns något mer avancerat tyskt tänkande än hans eget, trodde han att ögonblicket var inne att låta detsamma, teoretiskt och praktiskt, triumfera i Internationalen. Detta var enda syftet med den konferens, som han 1871 sammankallade i London. Detta marxistiska tänkande är utförligt utvecklat i det berömda Kommunistiska manifest, som Marx och Engels skrev och lät publicera 1848. Det är teorin om proletariatets frigörelse och om arbetskraftens organisation genom staten. Dess springande punkt är arbetarklassens erövring av den politiska makten. Man kan förstå att så ambitiösa män som Marx och Engels är anhängare av ett program som samtidigt som det helgar och välsignar den politiska makten slår upp dörrarna på vid gavel för ärelystnaden. Eftersom det kommer att finnas politisk makt kommer det nödvändigtvis att finnas undersåtar, som visserligen enligt den republikanska modellen kallas medborgare, det är så sant - men som inte desto mindre är undersåtar och som sådana underkastade lydnad, ty utan lydnad är ingen maktutövning möjlig. Som svar härpå kommer man att framhålla, att de inte lyder enskilda människor utan lagar, som de själva har varit med om att stifta. Till vilket jag bara vill anföra, att alla vet i vilken mån, som folket i de stater som är friast och mest demokratiska, men styrda av politisk makt, har varit med om att stifta sina egna lagar. Var och en som inte avsiktligt tar fantasier för verklighet märker väl att till och med i sådana länder är det inte lagar, vilka det självt har stiftat som folket lyder utan lagar, som har stiftats i dess namn och att underkasta sig dessa lagar innebär ingenting annat än att underkasta sig en bevakande och regerande minoritets nyckfulla vilja, dvs. att vara slav i frihet.

När jag begagnar uttrycket "proletariatets grädda" menar jag, i motsättning till marxisterna, inte det övre skiktet, de mest kultiverade och välsituerade tjänstemännen i arbetarvärlden, ett skikt av halvt förborgade arbetare, som utgör just den klass som marxisterna tänker sig som den högsta härskande klassen. Och det skiktet är också, om inte allt i massproletariatets intresse ställs till rätta igen, fullständigt kapabelt att uppnå den ställningen, ty i sitt relativa välstånd och i sin halvborgerliga position, är detta övre arbetarskikt dessvärre bara alltför genomsyrat av alla borgerlighetens politiska och sociala fördomar, dess trångsynta strävanden och anspråk. Det kan utan vidare påstås, att detta övre skikt är det minst socialistiska och mest individualistiska i hela proletariatet.

Med proletariatets grädda menar jag framförallt den stora massan, dessa miljoner okultiverade, arvslösa, eländiga och illitterata, vilka herrar Marx och Engels har för avsikt att underkasta en faderlig regims synnerligen stränga regering, för att använda ett uttryck av Engels i ett brev till vår vän Carlo Cafiero. Detta kommer otvivelaktigen att ske i deras eget intresse, såsom naturligtvis alla regeringar, som vi ju vet, har upprättats utslutande i den stora massans eget intresse. Med proletariatets grädda menar jag precis detta regeringarnas eviga köttben, detta stora pack, som herrar Marx och Engels brukar karaktärisera med det på en gång pittoreska och hånfulla uttrycket "trasproletariatet", denna drägg, detta slödder, som, så gott som oförstört av den borgerliga civilisationen, i sitt hjärta, i sina ansträngningar och i sitt kollektiva elände bär den framtida socialismens frö, denna drägg allena är det som idag besitter kraft nog att påbörja den sociala revolutionen och föra den till seger.

Fastän marxisterna avviker från vår uppfattning även i detta avseende, förnekar de inte vårt program fullständigt. De förebrår oss endast för att vi inte skyndar långsamt utan springer förbi historiens långsamma framåtskridande och ignorerar den successiva evolutionens vetenskapliga lag. Efter att ha haft den alltigenom tyska fräckheten att, i de av sina arbeten som ägnas filosofiska analyser av det förflutna, hävda att de upproriska tyska böndernas blodiga nederlag och de despotiska staternas triumf på 1500-talet bekräftade en stor revolutionär utveckling, är de idag fräcka nog att roa sig med att upprätta en ny despotism till stadsarbetarnas sk fördel och till lantarbetarnas förfång.

För att ytterligare stödja sin teori om den politiska maktens erövring, har Marx utvecklat ännu en speciell teori, som egentligen bara är en logisk följd av hela systemet. Varje lands politiska villkor, menar Marx, är alltid produkten av och det sanningsenliga uttrycket för dess ekonomiska situation; för att förändra den förra är det alltså endast nödvändigt att omarbota den senare. Enligt Marx utgör detta historiens hemlighet i ett nötskal. Han tar ingen hänsyn till andra historiska element som till exempel de politiska, juridiska och religiösa institutionernas uppenbara reaktioner på den ekonomiska situationen. Han säger: "Fattigdom skapar politiskt slaveri, staten", men han tillåter inte att hans uttryck travesteras och blir till "Politiskt slaveri, staten, skapar och vidmakthåller i sin tur fattigdom som ett villkor för sin egen existens - därför är det för att utplåna fattigdomen nödvändigt att utplåna staten." Denna hans underliga inställning, som förbjuder hans motståndare att beskylla staten, det politiska slaveriet, för att vara en av de mest verksamma orsakerna till fattigdom, får honom att beordra sina vänner och lärjungar att betrakta erövringen av den politiska makten och friheten som det absolut nödvändiga och primära villkoret för ekonomisk frigörelse.

De marxistiska sociologerna, män som Lasalle och Engels, invänder också mot oss att staten inte är den enda orsaken till folkets fattigdom, till massornas förnedring och slaveri, men att deras eländiga villkor såväl som statens despotiska maktutövning tvärtom är verkningar av en mera allmän orsak, produkterna av en ofrånkomlig fas i samhällets ekonomiska utveckling, en fas som - ur historiens synpunkt - utgör ett sant framsteg, ett oerhört kliv mot vad de kallar den sociala revolutionen. Av en sådan grad rentav att Lasalle inte tvekar att framtida förklara att den stora tyska bonderevoltens beklagansvärda nederlag på 1500-talet, varifrån tyskarnas hundraåriga trældom daterar sig, och den despotiska och centraliserade statens seger, som blev upprorets naturliga följd, utgjorde en verklig seger för denna revolution, eftersom bönderna enligt marxisterna är reaktionens naturliga förespråkare, medan den moderna militära och byråkratiska staten är ett väsentligt villkor för denna revolution - en stat som är en produkt av och ett ofrånkomligt bihang till den sociala revolutionen, som i och med starten under 1500-talets senare hälft började den långsamma, men alltid framåtskridande omvälvningen av den gamla feodal- och jordbruksekonomin till välståndsproduktion eller, vilket är sak samma, till kapitalets utsugning av folkets arbetskraft.

Man kan förstå hur Engels, driven av samma logik i ett brev till Carlo Cafiero, utan minsta ironi utan tvärtom högst seriöst, påstår att Bismarck såväl som Viktor Emanuel II gjort denna revolution stora tjänster, då de bägge företagit politisk centralisering i sina respektive länder.

Den sociala revolutionen, såsom de latinska och slaviska folken föreställer sig den och önskar den, är oändligt vidare än den som de tyska marxisterna utlovar. För dessa folk gäller det inte en knappt tilltagen och endast inom en mycket avlägsen framtid genomförbar frigörelse av arbetarklassen, utan det gäller proletarietets fullständiga och verkliga frigörelse, inte bara i några länder utan i alla nationer, civiliserade eller ociviliserade; en ny, en folkets verkliga civilisation, som är ämnad att påbörja den universella frigörelsen.

Det första ordet i denna frigörelse kan inte vara något annat än "frihet" - inte den politiska och borgerliga frihet, som Marx och hans anhängare är så tillgivna och som de rekommenderar som det första erövringsobjektet utan den stora mänskliga frihet, som i det den förstör alla de dogmatiska, metafysiska, politiska och juridiska bojar som i dag fjättrar oss alla kommer att skänka kollektiv såväl som individer full självstyrelse i deras handlanden och i deras utveckling, när en gång för alla allt vad inspektörer, ledare och övervakare heter, har avskaffats!

Det andra frigörelseordet är "solidaritet" men inte den marxistiska solidariteten uppifrån och ner, där en regering antingen genom knep eller maktutövning tilltvingar sig folkets solidaritet; inte den solidariteten som förnekar varje människas frihet och som på grund därav inte är någonting annat än en lögn, som innebär slaveri - utan den solidaritet som tvärtom är bekräftelsen på och förverkligandet av varje frihet och som sitt upphov inte har någon politisk lag utan är innefattad i människans kollektiva natur, enligt vilken ingen människa är fri, om inte alla som omger henne och som direkt eller indirekt det allra minsta påverkar hennes liv också är fria. Denna sanning har fullödigt uttryckts i Robespierres deklaration om de mänskliga rättigheterna, som fastslår att minsta mänskliga slaveri är allas slaveri.

Den solidaritet som vi talar om är någonting helt annat än en konstgjord och auktoritär organisations yttringar. Den kan bara vara en samhällslivets spontana produkt; ekonomiskt såväl som moraliskt resultatet av en fri sammanslutning av allmänna intressen, strävanden och tendenser. Dess väsentliga grunder är jämlikhet

och kollektiv arbetsinsats - obligatorisk inte i kraft av lagen utan i kraft av faktiska omständigheter - samt kollektivt ägande. Dess ledlys är erfarenheten - dvs praktiserandet av kollektivt liv; kunskap och inläring - och dess slutliga mål mänsklighetens upprättande och - följaktligen - alla staters försvinnande.

Detta är det, inte gudomliga och inte metafysiska utan mänskliga och praktiska, ideal som ensamt svarar emot de latinska och slaviska folkens strävanden. De vill ha fullständig frihet, fullständig solidaritet och fullständig jämlikhet. Med ett ord: de önskar ingenting annat än mänskligheten och de kommer inte att låta sig nöjas med att se sitt ideal förverkligat provisoriskt och övergående, utan kommer att kämpa för dess fulla förverkligande. Marxisterna kommer att fördöma deras ansträngningar som löjliga - så har det varit länge - men detta har inte förmått dem att vika från sitt mål, och borgerliga marxistiska plattityder kommer heller aldrig att förmå dem att rubba på fullkomligheten i det målet.

Det marxistiska systemet består just i förhoppningen att kunna krympa ihop socialistprogrammet så omåttligt, att det blir acceptabelt för de borgerliga Radikalerna (liberalernas vänsterflygel, vars inverkan på det tyska - och därmed svenska - socialdemokratiska partiet var så stark att den ännu inte tycks ha släppt - öa), och härigenom förändra de sistnämnda till omedvetna och ofrivilliga tjänare åt den sociala revolutionen. Ett ödesdigert misstag avslöjas här: all historisk erfarenhet visar med eftertryck, att en allians mellan två olika partier alltid utfaller till det mest reaktionära partiets fördel, eftersom denna allians nödvändigtvis försvagar det mer framstegsvänliga partiet genom att dess program förminskas och förvrängs, dess moraliska styrka liksom dess självförtroende förstörs, medan ett reaktionärt parti, som i sig självt är falskheten exemplifierad, alltid är mer eller mindre sant mot sig själv.

Min åsikt är hur som helst att den marxistiska kurtisen med den radikala bourgeoisien, den må sedan vara reformistisk eller revolutionär, inte kan resultera i annat än demoralisering och upplösning av proletarietets växande kraft och följaktligen en ny befestning av bourgeoisiens etablerade makt.

4. Arbetarna och den politiska aktionen

1 Tyskland har socialismen redan börjat utgöra en skräckinjagande kraft trots att lagarna undertrycker och motarbetar den. Arbetarpartierna är uppriktigt socialistiska i den bemärkelsen att de ser fram mot en socialistisk reform av förhållandet mellan kapital och arbetskraft och att de anser, att för att uppnå denna reform måste först av allt staten reformeras och om den inte vill låta sig reformeras fredligt måste den reformeras genom en politisk revolution. Denna politiska revolution, hävdar de, måste föregå den sociala revolutionen, men jag bedömer detta som ett fatalt misstag, eftersom en sådan revolution nödvändigtvis måste vara en borgerlig revolution och inte skulle kunna åstadkomma annat än en borgerlig socialism, dvs leda till en ny utsugning, skickligare och skenheligare visserligen, men inte desto mindre lika påtvingad som den föregående.

Föreställningen att den politiska revolutionen ska föregå den sociala har slagit upp det socialdemokratiska partiets portar för alla radikala demokrater, som inte har ens en droppe socialism i sina politiska ådror. Och partiets ledare har, i motsättning till arbetarnas egna önsknings, upprättat ett nära samarbete med Folkpartiets (liberalernas) borgerliga demokrater, vilket parti är helt fientligt stämt mot socialismen; något som dess press och politiker eftertryckligt demonstrerar. Dess ledare har emellertid upptäckt att dessa antisocialistiska yttringar misshagar arbetarna och de har nu ändrat tonläge, eftersom de behöver arbetarnas hjälp för sina politiska syften; precis som det alltid har varit borgerlighetens metod att genomföra en revolution med hjälp av hela folket och sedan behålla dess erövringar för sig själva. Dessa folkliga demokrater har nu således förvandlats till ett slags socialister. Men den socialismen sitter bara på ytan och går inte djupare än till harmlösa drömmar om borgerligt samarbete.

Vid en kongress i Eisenach i augusti 1869 fördes underhandlingar mellan representanter för dessa två partier. De resulterade i ett program, som definitivt konstituerade socialdemokratiska arbetarpartiet. Detta program är en kompromiss mellan Internationalens socialistiska och revolutionära program, som det utformades av kongresserna i Bryssel och Basel, och den borgerliga demokratins program. Detta nya program efterlyser en "fri folkstat", där allt klassförtryck och all utsugning ska vara avskaffad. Politisk frihet förklarades vara det mest angelägna och nödvändiga villkoret för arbetarklassernas ekonomiska frigörelse. Den sociala frågan var följaktligen oskiljaktig från den politiska och dess lösning var uteslutande möjlig inom en demokratisk stat. Partiet förklarades vara associerat med Internationalen. Några omedelbara mål utfärdades: allmän rösträtt, folkom-

röstningar, kostnadsfri och obligatorisk undervisning, kyrkans skiljande från staten, pressfrihet och statligt understöd till arbetarkooperationer.

Detta program uttrycker ledarnas politik och inte arbetarnas socialistiska och revolutionära strävanden. Det föreligger en direkt motsättning mellan Internationalens program och det ovan presenterade tvättäkta nationella programmet, mellan arbetskraftens socialistiska solidaritet och nationalstatens politiska patriotism. Härav kom det sig att socialdemokraterna fann sig själva lierade med sina borgerliga landsmän mot ett främmande lands arbetare (Frankrikes; öa) - och deras patriotism övervann deras socialism.

De tyska socialisternas idé om en fri stat är en självmotsägelse, en dröm som inte kan förverkligas. Socialism innebär statens förgörande, de som stöder staten måste förneka socialismen, måste offra massornas ekonomiska frigörelse för ett privilegierat partis politiska makt - och i det här fallet kommer det att bli det borgerliga demokratiska partiet.

Socialdemokraternas program visar verkligen att de litar på att de borgerliga demokraterna ska hjälpa arbetarna att uppnå den sociala revolutionen, om arbetarna först hjälper bourgeoisien att uppnå en politisk revolution. Hur våldsamt de har slukat de borgerliga idéerna åskådliggörs av listan över omedelbara mål, vilka alla utom det sist uppräknade ingår i den borgerliga demokraternas program. Och dessa omedelbara mål har blivit deras verkliga mål - de har således låtit det socialdemokratiska partiet bli ett verktyg bland alla andra i de borgerliga demokraternas händer.

Jag står fast vid att om det marxistiska partiet, dvs det socialdemokratiska, fortsätter att följa de politiska kravens kurs, så kommer det att få se sig självt tvingat till att fördöma strejken, de ekonomiska kravens kurs - så oförenliga är i grund och botten dessa båda riktningar.

De tyska socialdemokraterna uppmanar alla de arbetare som oturligt nog lyssnar till dem, att som sitt förbunds omedelbara mål se den lagliga agitationen för striden om politiska rättigheter - den primära striden kallar de det. De sätter alltså rörelsen för ekonomisk frigörelse i andra rummet till förmån för den först och främst uteslutande politiska rörelsen. Genom detta uppenbara förkastande av hela Internationalens program har de i ett enda slag fyllt igen den avgrund, som de en gång öppnade mellan proletariat och borgarskap. De har gjort mer än så, de har sammanlänkat proletariatet med bourgeoisien. Ty det är uppenbart att den av de tyska socialisterna så omhuldade politiska revolutionen, som de ju anser absolut måste föregå den ekonomiska revolutionen, bara kan styras av bourgeoisien eller - vad som är än värre - av arbetare, vilkas ambitioner har omformats till borgerlig fåfänga. Och eftersom denna rörelse i verkligheten försiggår ovanför proletariatets huvud, kommer den, som alla sina föregångare, inte att underlåta att klassa proletariatet som ingenting annat än ett livlöst verktyg, som ofrånkomligen måste offras i de olika borgerliga partiernas inbördes strid om den politiska makten, dvs makten och rätten att härska över och utsuga massorna.

Massornas instinktiva längtan efter ekonomisk jämlikhet är så stark att om de kunde hoppas på att erhålla den ur despotismens hand, skulle de otvivelaktigen och utan djupare reflektioner göra som de ofta gjort förr, förfalla till despotism. Lyckligtvis har den historiska utvecklingen också inverkat på massorna. Idag börjar man överallt förstå att ingen despotism har, eller kan ha, vare sig viljan eller möjligheten att skänka ekonomisk jämlikhet. Internationalens program är turligt nog synnerligen uttrycksfullt på den punkten. Arbetarnas frigörelse måste vara deras eget verk.

Är det då inte förvånansvärt, att Marx har trots det vara möjligt att på denna fulländade, och troligen av honom själv formulerade, förklaring ympa in sin vetenskapliga socialism? Det vill säga socialistiska vetenskapsmäns och professorers organisation och regeringande av ett nytt samhälle - den värsta av alla despotiska regeringar!

Men tack vare den stora, älskade "dräggen" bland det vanliga folket, tack vare denna drägg, som driven av en lika oövervinnelig som rättvis instinkt kommer att resa sig mot en liten arbetarklassminoritet, som redan är disciplinerad och besatt av härskarfantasier, kommer Marx vetenskapliga socialism alltid att förbli en marxistisk dröm. Denna nya erfarenhet, fruktansvärdare kanske än alla tidigare, kommer att besparas samhället, eftersom dagens proletariat i allmänhet i alla länder genomsyras av en djup misstro mot allt som luktar politik och politiker; vilken partifärg de än må vara bemålade med har de alla i lika hög grad bedragit, förtryckt och exploaterat - de rödaste republikaner lika väl som de ståndaktigaste monarkister.

Ur Mikael Bakunin: *Marx - Socialismens Bismarck*, LIBERTAD, Göteborg 1968.

Det Anarkistiska Biblioteket

Mikhail Bakunin
Marxismens byråkratiska tendenser

Mikael Bakunin: Marx - Socialismens Bismarck, LIBERTAD, Göteborg 1968

sv.anarchistlibraries.net